

Hội thảo khoa học trong khuôn khổ dự án "Hỗ trợ hoạt động nghiên cứu Xã hội học"

Trong khuôn khổ dự án: "Hỗ trợ hoạt động nghiên cứu Xã hội học" nhằm nâng cao chất lượng nghiên cứu xã hội học ở Việt Nam do quỹ Ford Foundation tài trợ, các ngày 15/3, 19/4, 31/5/2001, Viện Xã hội học đã tổ chức 3 Seminar khoa học với những chủ đề sau đây:

1. Seminar "Những chiều cạnh xã hội của sự phát triển đô thị bền vững" được tổ chức ngày 15/3/2001 dưới sự điều khiển của PGS.TS Bùi Thế Cường.

Mở đầu hội thảo, PGS.TS Trịnh Duy Luân, Viện trưởng Viện Xã hội học trình bày báo cáo: "Những yếu tố xã hội của phát triển đô thị bền vững ở Việt Nam". Với quan niệm coi bền vững về xã hội là giải quyết tốt mối quan hệ bên trong giữa các yếu tố xã hội chủ yếu và quá trình phát triển kinh tế, PGS.TS Trịnh Duy Luân đưa ra một tổng quan các yếu tố xã hội cần xem xét để bảo đảm sự phát triển đô thị bền vững, với định hướng cơ bản là khắc phục bất bình đẳng xã hội, tăng cường đầu tư phát triển con người và xã hội, tăng cường sự tham gia của cộng đồng vào xây dựng và quản lý phát triển đô thị, phát triển đô thị dân sự mạnh, tăng cường cho quá trình địa phương trong hỗ trợ nhóm người nghèo đô thị, tăng cường phối hợp phát triển bền vững đô thị và nông thôn...

Tiếp đó là báo cáo: "Tiến tới một lý thuyết mới về vị trí cư trú đô thị và các ứng dụng chính sách" của TS. Hoàng Hữu Phê Giám đốc Trung tâm nghiên cứu thiết kế và ứng dụng công nghệ cao-Tổng Công ty xuất nhập khẩu xây dựng Việt nam. Nội dung chính của lý thuyết về vị trí dân cư đô thị là: các mẫu hình vị trí cư trú đô thị của hầu hết các thành phố tuân theo một cấu trúc cực; Các khu dân cư trong các thành phố tạo nên những vành đai đồng tâm phần lớn

liên tục và chòm nhau xung quanh một hay nhiều cực vị thế; Giá trị nhà ở của bất kỳ nhóm xã hội nào cũng bao gồm hai thành phần: vị thế nơi ở và chất lượng nhà ở; Tại mỗi mức vị thế nơi ở, có một mức chất lượng nhà ở chấp nhận được, hoặc một điểm quy ước, mà dưới đó nhà ở được coi là kém phẩm chất; Tại mức giá nhà thấp hơn, chất lượng nhà ở là thành phần chủ đạo, trong khi tại những mức giá nhà cao hơn, vị thế nơi ở chiếm ưu thế.

2. Cũng dưới sự chủ tọa của PGS.TS. Bùi Thế Cường, Seminar khoa học, "Văn hóa trong đời sống thực tiễn và trong nghiên cứu xã hội học" của TS. Mai Văn Hai và TS. Mai Quỳnh Nam được tổ chức vào ngày 19/4/2001.

Trong seminar này, TS. Mai Văn Hai, Trưởng phòng Xã hội học Văn hóa đã trình bày báo cáo: "Văn hóa trong truyền thống nghiên cứu Xã hội học". Bắt đầu từ những định nghĩa về văn hóa dưới nhiều góc độ khác nhau (lịch sử, miêu tả, chuẩn mực, tâm lý, cấu trúc...) để giới thiệu sự khác biệt giữa các ngành khoa học cơ bản nghiên cứu về văn hóa (Dân tộc học miêu tả, Dân tộc học lý thuyết, Nhân học Văn hóa, Nhân học Xã hội, Văn hóa học, Xã hội học Văn hóa), diễn giả đưa ra một bức tranh khái quát về những nghiên cứu về văn hóa trong truyền thống. Tiếp đó, diễn giả giới thiệu nghiên cứu cụ thể về văn hóa trong truyền thống Xã hội học Pháp, Đức, Anglo-Saxon, Nga và Việt Nam... Ở đây người trình bày đã chỉ ra những đặc trưng cơ bản và những kết quả nổi bật trong những nghiên cứu về văn hóa của từng khu vực, gợi ra những hướng nghiên cứu mới về văn hóa ở Việt Nam hiện nay.

Tiếp đó, TS. Mai Quỳnh Nam-Phó Tổng Biên tập Tạp chí Xã hội học-trình bày báo cáo: "Văn hóa đại chúng và văn hóa gia đình". Tác giả đã phân tích dưới góc độ xã hội học về các hiện tượng văn hóa đại chúng, văn hóa thượng lưu; điều kiện ra đời, vai trò, vị trí, của văn hóa gia đình, văn hóa đại chúng; mối quan hệ giữa văn hóa

đại chúng với các thiết chế xã hội, giữa văn hóa đại chúng và văn hóa gia đình, những đặc trưng của văn hóa đại chúng; quan điểm của các nhà xã hội học kinh điển về văn hóa đại chúng và văn hóa gia đình... Đây là những nghiên cứu lý thuyết và thực nghiệm có hệ thống của tác giả dựa trên sự khảo luận các quan điểm nghiên cứu về văn hóa đại chúng và văn hóa gia đình.

3. Seminar: "Di động dân số và đô thị hóa ở Việt Nam, vấn đề, xu hướng và triển vọng", tổ chức ngày 31/5/2001, dưới sự điều khiển của PGS.TS Trịnh Duy Luân, Viện trưởng Viện Xã hội học.

Tại Seminar này, TS. Đặng Nguyên Anh-Trưởng phòng Xã hội học Dân số-báo cáo chuyên đề: "Di dân và phát triển trong giai đoạn hiện nay". Tác giả đã đánh giá sự khác biệt về hình thức di dân nội tỉnh, ngoại tỉnh trong mối liên hệ với phát triển kinh tế xã hội giữa các vùng miền lãnh thổ; so sánh bốn loại hình di dân chủ đạo (nông thôn- nông thôn, nông thôn- đô thị, đô thị - đô thị và đô thị- nông thôn) cũng như xu hướng di dân mới trong thời kỳ gần đây; phân tích tính tuyển chọn của di cư qua so sánh một số đặc điểm của đối tượng di cư và không di cư; xem xét xu thế và triển vọng của di cư và đô thị hóa, từ đó có những định hướng chính sách phù hợp. Chuyên đề chủ yếu sử dụng số liệu Tổng Điều tra dân số và nhà ở 1999 thu thập trên bình diện toàn quốc và dựa trên nền tảng lý thuyết hiện đại hóa và lý thuyết về sự phụ thuộc.

Tiếp đó, TS. Nguyễn Hữu Minh-Phó Viện trưởng Viện Xã hội học-trình bày báo cáo: "Đô thị hóa ở Việt Nam, một số đặc trưng cơ bản". Tác giả phân biệt hai khái niệm đô thị hóa và sự tăng trưởng đô thị; quá trình đô thị hóa Việt nam trong lịch sử, đặc biệt là từ 1975 trở lại đây, những khía cạnh cơ bản phân biệt nông thôn và đô thị, các khuôn mẫu đô thị hóa theo mức độ đô thị hóa và vùng sinh thái; xu hướng biến đổi các đặc trưng đô thị, những thách thức hiện nay với quá trình đô thị hóa và triển vọng đô thị hóa ở Việt nam trong thời gian tới.

Tham dự các Seminar nói trên, ngoài đại diện của Viện Xã hội học, thuộc Trung tâm Khoa học xã hội và Nhân văn Quốc gia còn có đại diện của quỹ Ford Foundation và các đại biểu đại diện cho một số cơ quan nghiên cứu và giảng dạy Xã hội học như Khoa Xã hội học- Đại học Khoa học xã hội và Nhân văn, Khoa Xã hội học- Phân viện Báo chí Tuyên truyền, Khoa Xã hội học- Đại học Công đoàn, Trung tâm Xã hội học- Học viện Chính trị Quốc gia Hồ Chí Minh, Khoa Văn hóa học-Đại học Văn hóa, Bộ môn Xã hội học-Đại học Kinh tế quốc dân, Đại học Kiến trúc Hà Nội, Viện nghiên cứu phát triển Kinh tế xã hội Hà Nội,... cùng đồng đạo các sinh viên đang theo học chuyên ngành Xã hội học các trường đại học tại Hà Nội.

Phần cuối của các Seminar là thảo luận của những người tham dự xung quanh các chủ đề đã được trình bày.

P.V.

Trao đổi khoa học của GS.TS. Jean-Guy Vaillancourt tại Viện Xã hội học

Trong chương trình thăm và làm việc tại Việt Nam, ngày 6/6/2001, GS.TS. Jean-Guy Vaillancourt-Chủ nhiệm Khoa Xã hội học, Trường đại học Montreal, Canada - đã có buổi trao đổi khoa học với các cán bộ nghiên cứu, học viên cao học tại Viện Xã hội học. GS.TS. Jean-Guy Vaillancourt đã trình bày các vấn đề:

- Xã hội học trong bối cảnh toàn cầu hóa. Kết quả của các công trình nghiên cứu càng ngày càng mang tính chất tập thể của các nhà khoa học ở các trường Đại học, Viện nghiên cứu, Hội đồng khoa học xã hội, Hội nghiên cứu xã hội học... ở các nước khác nhau trên thế giới.

- Khái niệm phát triển bền vững đã trở thành phổ biến và được truyền bá

rộng rãi từ khi báo cáo của Ủy ban Brundtland (Ủy ban phát triển và môi trường thế giới do Đại hội đồng Liên Hiệp quốc thành lập 1983-PV) được xuất bản năm 1987 với nhan đề "Tương lai của chúng ta". Phát triển bền vững không chỉ là nỗ lực nhằm hóa giải đơn giản kinh tế và môi trường, thậm chí giữa tăng trưởng kinh tế-xã hội và bảo vệ môi trường. Nó còn hàm chứa những khía cạnh chính trị xã hội, đặc biệt là công bằng giữa các thế hệ, dân tộc, giai cấp, vùng địa lý, giữa những nước giàu và nước nghèo...

- Xã hội học môi trường là lĩnh vực tương đối mới mẻ nhằm đáp ứng sự thừa nhận ngày càng tăng của xã hội về vấn đề môi trường. Trong suốt thế kỷ XX, có 3 giai đoạn chính trong sự phát triển của bộ môn này. Những năm 20 có một ngành mới đã xuất hiện tại trường Đại học tổng hợp Chicago và được gọi là sinh thái học nhân văn hay sinh thái học đô thị. Vào đầu những năm 70, phần lớn tại Mỹ một số nhà xã hội học nghiên cứu trong lĩnh vực nông thôn và tài nguyên thiên nhiên đã phát triển nó và gọi là xã hội học môi trường. Giai đoạn thứ ba, vào cuối những năm 80, xã hội học môi trường lại được gọi là xã hội học sinh thái, bởi vì với tư cách là một ngành nghiên cứu về sự biến đổi môi trường toàn cầu do chịu sự tác động mang tính nhân văn, ví dụ như tiêu thụ quá mức nguồn lực, nhất là năng lượng nhiên liệu, phá rừng, chất thải gia tăng nhanh chóng...

- Nghiên cứu xã hội học môi trường hay xã hội học sinh thái nói chung là sử dụng các phương pháp nghiên cứu của xã hội học. Tuy nhiên, các nhà xã hội học nghiên cứu lĩnh vực này phải có một hiểu biết nhất định về kiến thức của vật lý, hóa học, sinh học,...

Việc trao đổi ý kiến của GS.TS. Jean-Guy Vaillancourt với các cán bộ Viện Xã hội học tạo điều kiện cho sự hiểu biết lẫn nhau và mở ra triển vọng hợp tác trong nghiên cứu, đào tạo giữa trường Đại học Montreal và Viện Xã hội học.

ĐỨC LONG

Nghiên cứu đề tài: "Điều tra đánh giá tư tưởng, tâm lý, tình cảm của các nạn nhân, gia đình nạn nhân bị nhiễm chất độc hóa học"

Trong khuôn khổ Chương trình khoa học cấp Nhà nước: "Cơ sở lý luận và phương pháp thông tin, tuyên truyền về hậu quả chất độc hóa học" Vụ Báo chí - Bộ Văn hóa thông tin chủ trì, Viện Xã hội học được giao nhiệm vụ thực hiện đề tài nhánh: "Điều tra đánh giá tư tưởng, tâm lý, tình cảm của các nạn nhân, gia đình nạn nhân bị nhiễm chất độc hóa học" ở ba tỉnh Thái Bình, Quảng Nam và Quảng Trị, nhằm xây dựng cơ sở lý luận và phương pháp thông tin tuyên truyền về hậu quả chất độc hóa học.

Trong tháng 4 năm 2001, nhóm nghiên cứu của Viện Xã hội học dưới sự chủ trì của TS. Mai Quỳnh Nam, Phó tổng biên tập Tạp chí Xã hội học, đã triển khai việc thu thập thông tin tại ba tỉnh Thái Bình, Quảng Nam và Quảng Trị. Nhóm nghiên cứu đã tiến hành 100 phỏng vấn sâu với đối tượng bị nhiễm chất độc hóa học, thân nhân của họ và đại diện các ban ngành có liên quan đến đối tượng này như Hội chữ Thập đỏ, Hội Cựu chiến binh, Hội Phụ nữ, Phòng Lao động Thương binh Xã hội, cán bộ xã, cán bộ y tế.

Nội dung phỏng vấn tập trung vào các vấn đề sau:

- Nhận diện đời sống của các nạn nhân bị hậu quả chất độc hóa học của Mỹ sử dụng trong chiến tranh Việt Nam (qua các chỉ báo về thu nhập, điều kiện sống, tình trạng bệnh tật... của họ và gia đình họ).

- Phân tích các biểu hiện về tư tưởng, tâm lý, tình cảm, nguyện vọng của các nạn nhân bị hậu quả chất độc hóa học Mỹ sử dụng trong chiến tranh Việt Nam.

- Phân tích tác động xã hội của các tổ chức xã hội, các chính sách, các hoạt động

thông tin, tuyên truyền đối với tư tưởng, tình cảm, nguyện vọng của các nạn nhân bị nhiễm chất độc hóa học của Mỹ sử dụng trong chiến tranh Việt Nam (bằng việc thực hiện các chính sách về kinh tế, y tế, giáo dục, giúp đỡ, động viên, thăm hỏi...)

- Đề xuất các nguyện vọng để được hưởng chính sách đối với các gia đình có người bị nhiễm chất độc hóa học trong chiến tranh

- Vai trò của hoạt động truyền thông về hậu quả chất độc hóa học.

P.V

Hội thảo Báo cáo kết quả nghiên cứu đề tài "Phân tích tình hình trẻ em các dân tộc thiểu số. Định hướng hành động giúp trẻ em và gia đình các dân tộc thiểu số ở Việt Nam"

Ngày 8.6.2001, tại Phòng họp lớn của Câu lạc bộ Báo chí, Trung tâm Nghiên cứu và Tư vấn về Phát triển thuộc Trung tâm Khoa học xã hội và Nhân văn Quốc gia Việt Nam đã tổ chức Hội thảo báo cáo kết quả đề tài nghiên cứu "Phân tích tình hình trẻ em các dân tộc thiểu số. Định hướng hành động giúp trẻ em và gia đình các dân tộc thiểu số ở Việt Nam".

Tham dự Hội thảo có GS.TS. Lê Hữu Tầng, Phó giám đốc Trung tâm Khoa học xã hội và Nhân văn Quốc gia;

TS. Phạm Văn Vang, Trưởng ban Kế hoạch tài chính và ThS. Lê Huy Hoàng, Phó trưởng ban Tổ chức Cán bộ và Đào tạo Trung tâm Khoa học xã hội và Nhân văn Quốc gia cùng đại diện các nhóm nghiên cứu thực hiện đề tài, các cán bộ nghiên cứu Viện Xã hội học, Viện Dân tộc học, v.v... là cộng tác viên của Trung tâm. Đại diện của UNICEF tại Việt Nam, bà Lê Hồng Loan, ông Trần Văn Thuật Vụ trưởng Vụ Chính sách miền núi, đại diện Ủy ban Dân tộc và Miền núi đã đến tham dự và phát biểu tại Hội thảo trên cương vị là đại diện của các tổ chức hỗ trợ cho đề tài.

Sau lời khai mạc của PGS. Nguyễn Duy Thông, Phó giám đốc Trung tâm Nghiên cứu và Tư vấn về phát triển, TS. Lâm Bá Nam và ông Nguyễn Hồng Quang đã báo cáo kết quả nghiên cứu đề tài "Phân tích tình hình trẻ em các dân tộc thiểu số. Định hướng hành động giúp trẻ em và gia đình các dân tộc thiểu số ở Việt Nam" được triển khai trong thời gian gần một năm từ tháng 8 năm 2000 đến tháng 6 năm 2001 tại 9 tỉnh. Đối tượng nghiên cứu là trẻ em thuộc 10 nhóm dân tộc như Thái, Dao, Khơ mú, Kh'me, Chăm, H'Mông,... trên địa bàn 9 tỉnh. Kết quả nghiên cứu đã cung cấp các thông tin về đời sống kinh tế, văn hóa, xã hội của nhóm trẻ em dân tộc thiểu số, chủ yếu cư trú tại khu vực miền núi, vùng sâu và vùng xa. Trên cơ sở đó, các kết quả nghiên cứu có giá trị tư vấn giúp cho những người lập và thi hành chính sách xã hội có được hướng đi đúng, hiệu quả trong hành động trợ giúp trẻ em các gia đình dân tộc thiểu số ở nước ta.

P.V